

Kárásjoga gielda Karasjok kommune

PLAN FOR SAMISK SPRÅKUTVIKLING

2018 – 2020

Innhold

1.0 INNLEDNING	3
2.0 RETTIGHETER OG PLIKTER	3
3.0 SPRÅKSITUASJONEN I DAG	4
3.1 Innledning.....	4
3.2 Samisk i kommuneadministrasjonen.....	5
3.3 NOU 2016:18 og ansvaret for samisk språkutvikling.....	6
3.4 Samisk i barnehagene.....	7
3.5 Samisk i grunnskolen	8
4.0 UTFORDRINGER.....	9
4.1 Kommuneadministrasjonens virksomhet	9
4.2 Språkkonsulentenes oppgaver	10
4.3 Barnehagen.....	10
4.4 Grunnskolen	11
5.0 SAMETINGETS TOSPRÅKLIGHETSMIDLER	11
5.1 Sametingets tospråklighetstilskudd	11
5.2 Samarbeidsavtale med Sametinget.....	12
5.3. Modeller for språktilskudd.....	12
6.0 VISJON OG MÅL FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR	14
6.1 Visjon for Kárášjohka Karasjok som samfunn	14
6.2 Hovedmål for målområdet samisk språk og kultur	14
7.0 ETABLERING AV SPRÅKSENTER.....	15
8.0 REFERANSER.....	16
VEDLEGG.....	17

1.0 INNLEDNING

Samisk språkutviklingsplan 2018-2020 er kommunes styringsverktøy og skal ligge til grunn for alt arbeid i forhold til å bevare og utvikle det samiske språket i Kárásjoga gielda Karasjok kommune. Språkplanen rulleres hvert tredje år.

Karasjok hører inn under forvaltningsområdet for samisk språk og har derfor et særlig ansvar for å styrke, bevare og utvikle samisk språk, kultur og levesett. Kommunen skal også i fremtiden være et levedyktig samisk samfunn, og dette krever at alle virksomheter er sitt ansvar bevisst i forhold til bruk og utvikling av samisk språk.

Samisk er et minoritetsspråk og et truet språk. Et felles samfunnsansvar betyr at administrasjonen sammen med Sametinget, opplæringsinstitusjoner, næringsliv, frivillige organisasjoner og andre er med å sikre økt samisk språkbruk både muntlig og skriftlig i hverdagen.

Målet er å styrke samisk språkutvikling ved målrettede tiltak og holdningsskapende arbeid for å heve det samiske språkets og samekulturens status, blant annet ved en satsing på samisk-språklige tiltak for barn og unge og ved samiskspråklig kompetansetilbud og tjenesteyting overfor innbyggerne.

Språkutviklingsplanen for Kárásjoga gielda Karasjok kommune er forankret i:

- 1) Regjeringens handlingsplan for samiske språk, 2009
- 2) Kárásjoga gielda Karasjok kommune: Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021
- 3) "Kunnskapsløftet – Samisk" som ble innført ved Karasjok skole i 2006
- 4) Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, gjeldende fra 1.8.2017
- 4) NOU 2016:18 *Váibmogiella-Hjertespråket*: Kommunestyrets høringsuttalelse 16.3.17

2.0 RETTIGHETER OG PLIKTER

Sametingets plenum har i desember 2016 - i forbindelse med revidering av samarbeidsavtaler med kommuner og fylkeskommuner om bruk av tospråklighetsmidlene - bestemt at kommunene skal utarbeide en språkplan. Vedtaket sier at samarbeidsavtalene kan ta utgangspunkt i *NOU 2016:18 Váibmogiella Hjertespråket*, og at kommunene må jevnlig kartlegge bruk av samisk språk i egen kommune.¹

Kárásjoga gielda Karasjok kommune hører inn under forvaltningsområdet for samisk språk. I forvaltningsområdet for samisk språk er samisk og norsk likestilte språk. Det betyr at alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater i forvaltningsområdet for samisk språk. Språkplanen tar utgangspunkt i Sameloven, som skal sikre den enkelte retten bl.a. til å:

- bruke samisk i kontakt med et offentlig organ
- møte samisk språk i offentlige sammenhenger
- få opplæring i og på samisk

---

¹ Sametingets sak SP 46/16: Forvaltningsområdet for samisk språk – samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd.

Sameloven § 1-1 lyder: "Lovens formål er å legge forholdene til rette for at de samiske folkegruppene i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv."

Sameloven § 1-5 lyder: "Samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte etter bestemmelsen i kapittel 3."

Sameloven § 3-1 og Opplæringsloven § 6-2 - Rett til opplæring på samisk

Innenfor forvaltningsområdet har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Kárášjoga gielda Karasjok kommune er derfor ifølge opplæringslovens § 6-2 forpliktet til å legge til rette for at samisktalende barns rettigheter til opplæring på samisk blir oppfylt. Undervisningen skal være i tråd med Samisk læreplan og samiske læreplaner for ulike fag. Det er viktig at undervisningen av barn med samisk som 1. språk blir lagt til rette for en positiv språkutvikling ved at opplæringen for disse er på samisk.

Sameloven § 3-3 lyder: "Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor."

"Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ. "

Sameloven § 3-8 Rett til opplæring i samisk

Enhver har rett til opplæring i samisk. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av denne bestemmelsen. For opplæring i og på samisk gjelder i og i medhold av lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven).

Samiske barns rettigheter i barnehagen

De samiske barnehagene i Kárášjoga gielda Karasjok kommune skal bygge på samisk språk og kultur jf. "Lov om barnehager" § 2 og § 7, og de til enhver tid fastsatte forskrifter og retningslinjer, kommunale vedtak og planer for barnehagen.

3.0 SPRÅKSITUASJONEN I DAG

Forslag til visjon for samisk språkutvikling i Kárášjoga gielda Karasjok kommune:

**Samisk språk har status i samfunns- og arbeidslivet
og er et naturlig språk i barn og unges dagligliv.**

3.1 Innledning

Rapporten *Váibmogiella Hjertespråket NOU 2016:18* gir en oversikt over statusen for samiske språk i Norge og bringer forslag til 108 tiltak på ulike samfunnsområder. Planlegging og iverksetting av samiske språktiltak er problematisk pga. manglende statistikk om samisk språkbruk og språkferdigheter.

Det erkjennes at:

“Det finnes ikke et godt nok kunnskapsgrunnlag for dagens språkplanlegging, verken for kommunene eller andre offentlige myndigheter, når de skal planlegge, dimensjonere, gjennomføre og evaluere tiltak og språktilbud til befolkningen.”
(NOU 2016:18, s. 327)

De årlige rapportene «Samiske tall forteller» utgis av Sámi allaskuvla og forteller hvor mange elever som velger samisk som første- og andrespråk i grunnskolen ut ifra tall presentert i GSI (Grunnskolen informasjonssystem), men vi mangler informasjon om elevenes kunnskapsnivå og deres bruk av samisk i det daglige.

Norsk er i enkelte miljøer blitt et dominerende språk, også blant samiskspråklige barn og unge i Karasjok. Samtidig vet vi at språkmiljøet i Kárášjoga gielda Karasjok kommune har en avgjørende betydning for det nordsamiske språkets utvikling og framtid. Samisk språkrøkt og språkets status må derfor styrkes ved bevisstgjøring om språkets situasjon og ved tiltak.

I rapporten “Samisk Språkundersøkelse” (Nordlandsforskning 2012) oppgir 90 % av respondentene i Karasjok at de har ferdigheter i å snakke samisk. 96 % av respondentene oppgir at de forstår samisk. Rapporten konkluderer at Karasjok og Kautokeino er bastioner for samisk språk i hele landet, og at

“Kautokeino og Karasjok skilte seg klart ut fra alle andre kommuner ved at samisk brukes i svært stor grad i alle typer samhandlingssituasjoner.” (s. 193)

I folketellinga 1970 oppga 72 % (1838 personer) at samisk var deres førstespråk. Ifølge Samisk språkråds undersøkelse i 2000 snakket 89 % av Karasjoks voksne befolkning (1772 personer) samisk. Dette tolker Torkel Rasmussen i sin hovedfagsoppgave (Jávohuvvá ja ealáska, 2005) med at et skifte fra samisk til norsk som førstespråk blant unge var reversert, og i stedet økte andel av befolkninga med samisk som førstespråk i perioden 1970-2000.

Det anslås at 85 % av innbyggerne i kommunen har samisk bakgrunn, og de fleste snakker og forstår både samisk og norsk. Det samiske språket er dominerende og de fleste barna vokser opp til å bli to- eller flerspråklige. Det er naturlig å bevare og styrke det samiske språket gjennom aktiviteter som er bygget på samisk kultur. Derfor har ulike kulturarrangement i kommunen - som Sámeálbmot Beaivi, 17. mai, Påskefestivalen og kulturmarknaden - en viktig rolle i å styrke og synliggjøre samisk språk, identitet og kultur. Den eldre generasjonen er en viktig kultur- og identitetsbærer for bevaring av samisk språk og tradisjonskunnskap. Det er derfor viktig at eldre er med i aktiviteter i barnehage og skole.

3.2 Samisk i kommuneadministrasjonen

I henhold til samarbeidsavtale mellom Kárášjoga gielda Karasjok kommune og Sametinget om bruk av tospråklighetsmidler skal kommunen ha to språkkonsulenter med ansvar for koordinering av samiske språk- og kulturtiltak internt i organisasjonen. Språkkonsulentenes oppgaver er:

- Å betjene alle avdelinger i kommunen som har behov for bistand i samisk
- Å gi innbyggere svar fra kommunen på det språket det henvendes på
- Å holde kommunens samiske nettside oppdatert
- Å oversette dokumenter til og fra norsk og samisk.
- Å bidra i gjennomføring av tiltak i henhold til aktivitetsplanen for samisk språk i kommunen, i henhold til Artikkel 4 og 5 i Samarbeidsavtalen.

Det trengs en økt finansiering til produksjon av samiske læremidler og til hospitering og språkbadsamlinger ved fjernundervisning, slik at dette ikke avhenger av den enkelte kommunes økonomi. Kommunen foreslår også at Karasjok og Kautokeino - der samisk er hverdagspråket - utgjør en egen kategori: «**Samisktalende kommuner**» Det er viktig å ha genuine samiskspråklige områder som kan være ressurskommuner i opplæringsøyemed.

3.3.3 Rekruttering og opplæring av ansatte

Det er mangel på helsepersonale som leger og sykepleiere, samt pedagogisk personale i barnehage og skole. Både nasjonalt og i kommunene må det gjøres grep for å utdanne samiskspråklig fagpersonell. Studenter skal kunne kombinere utdanning og praksis. Ordningen med studiehjemler bør utvides og gjelde også for helsepersonell.

Kommunene må sikres rammer for å dekke kostnader ved permisjon med lønn til ansatte. Ansatte skal gis opplæring i samisk språk og kultur, for å sikre god kommunikasjon i barnehage og skole, med pasienter og andre brukere i helseinstitusjoner og for å styrke samiskspråkliges rettigheter generelt i møte med det offentlige.

For å kunne oppfylle Samelovens språkregler (se kap. 2) må etableres et system med internkontroll i kommuneadministrasjonen. Forslaget om et samisk ombud støttes, som påser at lovverk og krav angående samisk språk oppfylles. Det er viktig at samisktalende søkere har fortrinnsrett ved ansettelse for å sikre samiskspråklige medarbeidere i kommunen.

3.4 Samisk i barnehagene

3.4.1 Barnehagene i Karasjok

Karasjok kommune har to barnehager: Láttošluohkká og Guolban. Nye Guolban mánáidgárdi er prosjektert og byggestart planlagt våren 2018, og ferdig nybygg skal stå klart høsten 2019. Láttošluohkká mánáidgárdi med 53 barn ble etablert i 1992, har 14,67 årsverk og 16 ansatte: 14 kvinner og 2 menn. Guolban mánáidgárdi med 25 barn er etablert i 1972, har 8,40 årsverk, 1 lærling og 10 ansatte: 9 kvinner og 1 mann. Tallene er pr. desember 2016.

I kommunen er også en foreldreid (privat) barnehage: Badjemánáid Beaveruoktu, med plass til 24 barn og som har 5,3 årsverk. Den ble etablert i 1991 og flyttet i nybygde lokaler i Látevuovdi i 2005.

3.4.2 Barnehagens innhold og oppgaver

Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er gjeldende fra 01.08.2017. Kap. 3 Barnehagens formål og innhold, *Samiske barnehager*, sier bl.a. dette:

«I samiske barnehager er samisk hovedspråk» og

«Barnehagetilbudet skal være en integrert del av det samiske samfunnet» (s. 24).

Barnehageeier skal vedtektsfeste at barnehagen har som formål å styrke barnas identitet i et miljø med samisk språk og kultur. Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap.

Barnehagen skal lære barna tradisjonelle aktiviteter og hjelpe barna til å bli selvstendige, samtidig som barnehagen skal bygge på en samisk naturforståelse og lære barna å høste av naturen. Årsplanen skal derfor bygge på de samiske årstidene, og samisk kulturarv skal være en del av barnehagens innhold.

Rammeplanen gjelder også for samiske avdelinger i andre barnehager. Kommunen har ansvaret for at samiske barn får et barnehagetilbud som bygger på samisk språk og kultur.

3.4.3 Språkroller og metode

I en av de kommunale barnehagene dominerer norsk lekespråket. Det er derfor viktig at de voksne er seg bevisst sine språkroller:

- Personalet må ha et bevisst forhold til sin språkbruk. En person deltar med ett språk.
- Personalet må snakke med rene samiske setninger og jobbe bevisst med å innarbeide samiske ord, uttrykk og begreper.
- Man snakker samisk til det norsktalende personellet - vedkommende svarer på norsk.
- De voksne skal snakke samisk seg imellom.

Metode ved arbeid med barn i det daglige:

- Dersom barnet ikke forstår samisk, snakker personalet først samisk til barnet og deretter norsk, selv om barnet henvender seg på norsk.
- Voksne skal være aktive i dialog med barna – å leke, spille og gjøre aktiviteter.
- Ha tid til å lytte til og snakke med barna.
- Observere barna og veilede i språksituasjoner.
- Ha aktiviteter som bygger og styrker samisk språk og kultur.

3.5 Samisk i grunnskolen

Kárášjoga skuvla Karasjok skole har 302 elever og er en sentralskole. Skolen har 59 lærere; 51 kvinner og 8 menn, samt 7 skoleassistenter, 5 ansatte i administrasjonen og en spesialpedagogisk koordinator.

Antall elever i skolen vil 2017-2021 reduseres med 62 elever og over 10 år med 78 elever. Dette vil ha innvirkning på organisering av opplæringa. Gjennomsnittsalderen på lærere er 50 år; 1/3 av lærerne er 60+ og 45 % er over 57 år. Det er utfordrende å beholde kompetanse i skolen og å rekruttere lærere.

Kárášjoga skuvla Karasjok skole en samisk skole som følger Læreplan Kunnskapsløftet 2006 - Samisk. Alle elevene i Karasjok får opplæring i samisk. Grunnskolen mottar årlig tilskudd fra Fylkesmannen i Finnmark for delfinansiering av merutgifter til samiskopplæring i skolen.

Antall elever med samisk som opplæringspråk er 74,5 %, og elever med norsk som opplæringspråk 25,5 %. I grunnskolen behersker 76 % av lærerne samisk både muntlig og skriftlig og gir dermed opplæring på samisk. 24 % av lærerne gir opplæring på norsk.

Samisk er opplæringspråket for elever med samisk som førstespråk og for elever som har valgt å følge opplæring på samisk. Et mindre antall elever som har norsk som dominant språk får opplæring på norsk og har opplæring i samisk som andrespråk. En del foreldre har meldt inn behov for opplæring i samisk og norsk som morsmål for sine barn. Dette betyr at begge

språkene er likestilt og skal vurderes etter førstespråksopplæring i læreplanen etter en tilpasset fag- og timefordeling.

Samisk og norsk tospråklighet er en naturlig ressurs og en berikelse i vår kommune. Likevel velger et økende antall foreldre norsk som førstespråk for sine samiskspråklige barn. Dette er en uheldig utvikling med tanke på bevaring og utvikling av samisk språk i kommunen.

Elever som har valgt samisk som opplæringspråk har krav på å få opplæring på samisk i alle fag. Det er imidlertid en utfordring at læremidler ikke finnes i på samisk i alle fag opp til ungdomstrinnet. En annen utfordring er at kommunen ikke klarer å rekruttere nok samiske lærere til å kunne gi opplæring på samisk til elever med samisk som førstespråk. Faglærere som ikke behersker samisk språk må da gi opplæringen i faget sitt på norsk.

4.0 UTFORDRINGER

«Samisk språk er et av de mest grunnleggende elementer i samisk kultur, identitet og verdier. De samiske private og offentlige institusjoner som er etablert i Karasjok, sammen med kommunen, er viktige for styrking av samisk språk. En sentral utfordring er derfor å legge til rette for etablering av nye og utvide eksisterende sentrale samiske institusjoner.

Det er videre en stor utfordring å gi språket større status ved økt interesse for læring og bruk av språket i alle samfunnslag og virksomheter innen kommunen.

Tilrettelegging, samarbeid, faglig oppdatering og muligheter for personlig utvikling er sentral i denne sammenheng.»

Pkt. 3.2: Utfordringer - Samisk språk og kultur, Kommuneplan langsiktig del 2009-2021, vedtatt 18.06.2009.

Utfordringene beskriver de områdene kommunen må forbedre dersom vi skal nå de mål som er satt i kommuneplanen for å fremme tospråklighet. Det innebærer også at en identifiserer seg med begge kulturer i tillegg til å beherske både samisk og norsk.

4.1 Kommuneadministrasjonens virksomhet

4.1.1 Forankring i ledelsen

Å fremme tospråklighet skal være forankret i ledelsen. Lederne er nøkkelpersoner for at tospråklighetsarbeidet skal lykkes i alle ledd og avdelinger i kommunen. Det er ledernes ansvar spesielt å fremme samisk språk i sine avdelinger, være pådriver og følge opp språkarbeidet.

4.1.2 Forpliktende

Tospråklighet gjøres forpliktende for alle, og samisk språk skal bli en naturlig del av vår hverdag. Det skal gjennom rapporteringssystemet vises hvordan språkets stilling er i den enkelte avdeling for å kunne forsterke tiltak dersom utviklingen går i feil retning.

4.1.3 Ressurser

Med ressurser tenkes personell, økonomi og tid. Gi rom for at ansatte kan bruke begge språk i arbeidstiden. Årlig ressursbehov legges frem i god tid før kommunens budsjettarbeid starter. En må vite eksakt hvilke ressurser en har til rådighet.

4.1.4 Holdninger/motivasjon

Holdningsendring i forhold til språkets status. Motivasjon og tilrettelegging for å kunne bruke språket i det daglige arbeidet; begynne i det små, og bruke aktivt det en allerede behersker.

4.1.5 Kommunalt ansatte med kontakt overfor befolkningen

For ansatte som er i kontakt med brukere er det skjerpede krav til bruk av samisk.

4.1.6 Kommunalt ansatte med særskilte språkoppgaver

Det trengs flere ansatte til å arbeide med samisk språk og å igangsette språktiltak med oppfølging.

4.1.7 Hjelpemidler

Tilgjengelige hjelpemidler som ordbøker, dataprogrammer og språkveiledere er nødvendig for det daglige arbeidet. Dataløsningene må være tilpasset den enkeltes behov, samt være anvendelige i bruken.

4.2 Språkkonsulentenes oppgaver

4.2.1 Oversettelsesarbeid

Et fåtall av de samiskspråklige i kommuneadministrasjonen kan i dag bruke skriftlig samisk i saksbehandlingen og er derfor avhengige av oversettelseshjelp og korrekturlesing når de utarbeider dokumenter. De manglende ferdigheter i skriftlig samisk medfører at språkkonsulentene bruker mye tid til oversettelsesarbeid. Deres kapasitet til språkutviklingstiltak blir derved redusert.

4.2.2 Samisk saksbehandling

I kommuneadministrasjonen er det et stort behov for å lære samisk saksbehandling. I dette ligger å lære samiske termer og å lære å skrive samisk. Behovet for opplæring/skolering i å skrive samisk må gjennomføres planmessig over flere år og tilpasses den enkeltes grunnlag og kompetansenivå.

4.2.3 Enspråklig norsktalende

I enkelte fagenheter er det mange enspråklig norsktalende, noe som fører til utfordringer ved bruk av samisk overfor innbyggerne.

4.3 Barnehagen

Følgende utfordringer er påpekt i barnehagen:

1. Revidering av tospråklighetsplan for barnehagen
2. Å få ansatt nok kvalifiserte samiskspråklige pedagoger
3. Å beholde de som allerede er i pedagogstillingene.
4. Samiskopplæring for enspråklig norske barn og for flerspråklige barn der norsk er det dominante språket

Mangelen på pedagoger gir utfordringer i planleggingen av det pedagogiske arbeidet i barnehagen for personell som ikke har samisk kompetanse eller mangler kvalifikasjoner i å

fylle stillingen. Styret må i dag i tillegg til sine gjøremål veilede personell i samiskspråklige spørsmål og oppgaver.

4.4 Grunnskolen

I grunnskolen pekes det på disse utfordringer:

1. Manglende rekruttering av lærere til samiskopplæring for elever med samisk som førstespråk.
2. Mangler tilstrekkelig kvalifiserte tilsatte som språkroller i samisk, der noen snakker bare samisk og andre snakker begge språk
3. Behov for språkkurs i samisk for ansatte, også i arbeidstida
4. Opplæringstilbud for de elever som har både samisk og norsk som morsmål.
5. Uheldig at foreldre velger norsk som førstespråk for egne samiskspråklige barn
6. Samisk språk oppfattes som kun et skolefag, derfor bør tospråklighet framsnakkes. Behøver skilt/markører om tospråklighet.
7. Ressursmangel i form av samiske læremidler. Manglende læremidler på samisk i alle fag opp til ungdomstrinnet.
8. Nødvendig å innføre simultantolkning på møter, slik at det språket en mestrer best kan brukes; samisk eller norsk. Møtene foregår ofte kun på norsk for å spare tid.
9. Oversetting av alle viktige dokumenter, alle skriv bør være på to språk.
10. Revidering av tospråklighetsplan for grunnskolen

5.0 SAMETINGETS TOSPRÅKLIGHETSMIDLER

5.1 Sametingets tospråklighetstilskudd

Sametinget forvalter tospråklighetstilskudd som årlig bevilges til kommunene. Formålet med midlene er å bevare, styrke, fremme og utvikle bruken av samisk språk i offentlig sammenheng, jf. Samelovens språkregler. Tilskuddet skal også bidra til å sikre enkeltindividers rettigheter.

Det er en overordnet målsetting at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig, slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. I Samelovens språkregler framkommer hvilke rettigheter og plikter kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk har. Alle offentlige organer som omfattes av språkreglene, plikter å sørge for at reglene blir fulgt og å ha kompetent samiskspråklig personell.

Tospråklighetstilskuddet har et tredelt beregningsgrunnlag for fordeling av tilskuddet til kommunene. Modellen består av en basis-, en betjenings- og en utviklingsdel. I desember 2016 endret Sametinget kriteriene for tildeling av tospråklighetsmidlene i vedtak i sak SP 46/16 *Forvaltningsområdet for samisk språk – samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd*.

Basisdelen utgjør nå 40 % og betjeningsdelen 35 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene, som fordeles til kommunene basert på måleenheter som tidligere, jf. Sametingets vedtak i sak 011/11 *Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene*:

- Antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen (vektlegges 44 %)
- Antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen (vektlegges 25 %)
- Antall innmeldte i Sametingets valgmanntall i kommunen (vektlegges 31 %)

Utviklingsdelen utgjør fortsatt 25 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles av sametingsrådet på bakgrunn av samarbeidsavtaler, gjennomførte tiltak og innsendte aktivitetsplaner.

5.2 Samarbeidsavtale med Sametinget

I mars 2015 inngikk Kárášjoga gielda Karasjok kommune og Sametinget en samarbeidsavtale om bruken av tospråklighetsmidlene for årene 2012-2015. Avtalen er prolongert for 2016. Samarbeidsavtalen med Sametinget skal fornyes høsten 2017.

Ifølge vedtaket i sak SP 46/16 i Sametinget i desember 2016 skal samarbeidsavtalene med kommunene revideres med blant annet disse forutsetninger:

- Alle kommuner må utarbeide språkplaner
- Avtalene kan ta utgangspunkt i NOU 2016:18 *Váibmogiella Hjertespråket*
- Kommunene må selv definere egne målsetninger og tiltak ut fra eget perspektiv og behov – det skal derfor ikke nødvendigvis være en felles mal
- Felles forståelsesramme og virkelighetsoppfatninger i form av fellesbestrebelse må defineres og følges opp i de nye samarbeidsavtalene
- Det må avtales om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i kommunen

Formålet med avtalen 2012-15 var å legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom Sametinget og Kárášjoga gielda Karasjok kommune i forvaltning av Samelovens språkregler. Samarbeidsavtalen skal sikre innbyggerne grunnleggende rettigheter vedrørende bruk og utvikling av samisk språk i kommunen.

Kommunens *Plan for samisk språkutvikling 2018 – 2020* skal danne grunnlaget for ny samarbeidsavtale med Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene.

Kárášjoga gielda Karasjok kommune har behov for fortsatt støtte for å utvikle samarbeidstiltak som styrker og utvikler bruk av samisk språk. Både språkkampanjer og kompetansehevingstiltak er viktige. Kartlegginger og språkforskning er nødvendige for å få fremskaffet data om samiske språkbrukere og behovet for språkutviklingstiltak i kommunen.

5.3. Modeller for språktilskudd

Evaluering av Sametingets tospråklighetstilskudd til fylkeskommuner og kommuner 2012-2014 foreligger i en rapport publisert i mars 2016. På bakgrunn av evalueringa gjennomførte Sametinget i 2016 en høring om samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner, der høringsinstansene skulle ta standpunkt til tre modeller for fordeling av tilskudd. Kun kommunene Karasjok og Kautokeino har i sine høringssvar uttrykt støtte til *modell 3: Tjenestetilbud-modellen*.

5.3.1 Modell 1

Modell 1 tilsvarer tilskuddsmodellen som var gjeldende fram til 2016.

- 1) Tospråklighetstilskudd til kommuner utgjør (2016) kr 43 329 000 og fordeles prosentvis slik: basisdel 35 %, betjeningsdel 40 % og utviklingsdel 25 %.
- 2) Det kreves samarbeidsavtale mellom Sametinget og den enkelte kommune

3) Kommunen lager aktivitetsplan med utgangspunkt i samarbeidsavtalen

A. Fordeler:

Modellen er kjent for kommunene.

B. Ulemper:

1. Modellen legger ikke opp til differensiering
2. Modellen tar ikke hensyn til de anbefalinger som fremkommer i evalueringen eller i språkutvalgets delrapport
3. Ingen endringer i forhold til at dagens ordning har manglende målstyring
4. Tilskudd utbetales før gjennomførte tiltak, som har ført til at tilskuddsmidler må trekkes tilbake påfølgende år.
5. Modellen "pålegger" å igangsette utviklingstiltak, selv om dette ikke lovpålagt jf. samelovens språkregler

5.3.2 Modell 2

Modell 2 er gjeldende modell i 2016, uten utviklingstilskudd og med 3-årige aktivitetsplaner. Utviklingsdelen erstattes med en søkerbasert ordning for utviklingstiltak.

A. Fordeler:

1. Opprettholder kontinuitet med basis- og betjeningsdel
2. Kommunene utarbeider langsiktige språkplaner som grunnlag for samarbeidsavtaler
3. 3-årige aktivitetsplaner som gir forutsigbarhet
4. Utviklingstilskudd kan søkes etter egne behov

B. Ulemper:

1. Modellen legger i liten grad opp til differensiering av tilskuddet
2. Ingen endringer i forhold til at dagens ordning har manglende målstyring

Beregningsnøkkel for modell 1 og 2 tar utgangspunkt i:

- 1) antall innbyggere som er innmeldt i Sametingets valgmanntall, og
- 2) antall elever som får opplæring i samisk språk i kommunen.

5.3.3 Modell 3

Modell 3 er *tjenestetilbud-modellen*, som tar utgangspunkt i:

- kommunens egne forutsetninger for samiskspråklig tjenesteyting, og
- hvor stor del av kommunal forvaltning og tjenesteyting foregår på samisk, bl.a. antall ansatte som behersker samisk språk muntlig og skriftlig.

Forutsetninger:

- a) Kommunen må selv ta et aktivt valg i forhold til tospråklighet
- b) Kommunestyret må fatte vedtak om den tospråklige tjenesteytinga skal gjelde hele eller deler av tjenestene
- c) Kommunen søker kategoritilhørighet ut fra hvor stor del av den kommunale forvaltninga som skjer på to språk. Modellen består av fire kategorier med ulike forpliktelser, der kategori 1 er tospråklig tjenesteyting i hele den kommunale

forvaltninga og kategori 4 er tjenesteyting innenfor et minimum av forpliktelsene i samelovens språkregler. Kategori 1 får mest av potten, mens kategori 4 får minst, da de har minimal samiskspråklig tjenesteyting.

- d) Økonomi (2016): 35 mill kr fordeles til kommuner, avhengig av kategori. 8 mill kr avsettes til søkerbasert ordning for utviklingstiltak.
- e) Kommunale språkplaner, som legger grunn for samarbeidsavtale mellom kommunen og Sametinget.
Avtalen skal inneholde:
  - Konkrete mål og strategier for basis- og betjeningsdel, jf. kommunens språkplan.
  - Jevnlige kartlegginger av bruk av samisk språk i kommunen
  - Partenes forpliktelser og oppgaver i oppfølging av samarbeidsavtalen

A. Fordeler:

1. Samisk språkutvikling vedtas i kommunestyret hvert fjerde år.
2. Utgangspunkt i den enkelte kommunes språksituasjon.
3. Forenklet økonomisk styring og rapportering: Tilskuddet består av en betjeningsdel med forhåndsbestemte aktiviteter.
4. Høy forutsigbarhet både i kommunene og i Sametinget
5. Motiverer kommunene til å nå en høyere kategori
6. Gir jevnlige statistikker over bruken av samisk språk i kommunal tjenesteyting

B. Ulemper:

1. Kommunene kan oppleve det å bli plassert i kategorier som strengt og urettferdig.

6.0 VISJON OG MÅL FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR²

6.1 Visjon for Kárášjohka Karasjok som samfunn

Kárášjohka – et kraftsenter med urfolksperspektiv og selvbestemmelse i sentrum

6.2 Hovedmål for målområdet samisk språk og kultur

Samisk språk skal bli framtreddende i kommunen på alle nivå

Delmål 1: Samiske barns rettigheter i et urfolksperspektiv

- Samiske kommuner har et særskilt ansvar for å legge forholdene til rette for at barn skal utvikle sin samiske identitet som samer ved å ha rett til å kunne beholde sitt eget språk, og få trygghet og glede i forhold til egen kultur og næringstilknytning.

Delmål 2: Kompetanseheving i samisk språk for kommunalt ansatte

- Det skal stimuleres til aktivt bruk av språket ved at det satses på gode tekniske hjelpemidler, kurs og veiledning.
- Bidra til rullering av kompetanseprogram for kommunalt ansatte med sikte på å mestre saksbehandling på to språk.

---

² Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021

- Iverksette kartlegging i forhold til måloppnåelse ved gjennomføring av språkopplæring knyttet til kompetanseprogram.

Delmål 3: Ved rekruttering og tilsetninger i kommunen skal kunnskap i samisk vektlegges

- Kommunens mål om to språklighet og satsning på samisk språk og kultur må få konsekvenser for tilsetningspolitikken. Når søkere til en stilling har tilsvarende lik kompetanse, må formell kompetanse i samisk språk vektlegges. Innholdet i utlysningsteksten vil ellers gi en nærmere beskrivelse av ønskede kvalifikasjoner.
- Det må etableres virkemidler for å rekruttere og holde på fagpersonell med kompetanse i samisk språk og kultur.
- Definere stillinger der fagkompetanse prioriteres fremfor formell kompetanse i samisk språk og kulturforståelse, og hvor det stilles absolutt krav til kompetanse i samisk språk og kulturforståelse.
- Ved rekruttering til stillinger hvor samisk språk skal sikre bedre kommunikasjon og trygghet bl.a. ved barnehager, skal samisk språkkompetanse være et absolutt krav.

Delmål 4: Samisk språk og kultur skal være synlig i private og offentlige institusjoner

- For å fremme Kárásjogá gielda Karasjok kommune som en samisk hovedstad, må det arbeides for å motivere til økt bruk av samisk språk ved de offentlige og private institusjonene, og bruk av samisk på Web. Områder. Dette for å fremme kulturell og språklig bevissthet.
- Det må arbeides aktivt med å skape arenaer der det på en naturlig måte skjer en språklig- og kulturell overføring.
- Kommunens hjemmesider skal utarbeides både på samisk og norsk.
- Bidra til at alle offentlige bygninger skiltes på samisk.

Delmål 5: Støtte og etablere fora for aktiv og utviklende språkbruk – på alle nivåer

- Motivere til et tverrinstitusjonelt samarbeid der en nyttiggjør seg den samisk og kultur kompetansen som finnes i bedrifter, offentlige og private institusjoner og kommunen.
- Det må legges til rette for språklig debatt i kommunens hjemmesider
- Støtte ulike språklige utviklingsprosjekt
- Bidra til at det etableres et nettsted for nye samiske ord og termologi (til godkjenning i samisk språkråd), og motivere bruk av dette.
- Bidra og støtte til å lage treffsteder for språkopplæring og kulturell overføring mellom eldre og yngre generasjoner, særlig viltig for ledere av barn og unge
- Karasjok kommune vil arbeide for å få etablert et eget språksenter. Dette gjøres i samarbeid med Sametinget

7.0 ETABLERING AV SPRÅKSENTER

Kommunestyret vedtok den 18.6.2015 å etablere et språksenter som oppfølging av kommuneplanen og kommunens samarbeidsavtale med Sametinget. I henhold til vedtak skal språksenteret også lede kulturskolen (sak PS 15/30). Stilling som ettårig prosjektleder ble kunngjort våren 2016, og prosjektleder ble ansatt i stillingen, med virke fra oktober 2016.

Prosjektets plandokument for etablering av et språksenter skal inneholde visjon, organisering, lokalisering og oversikt over målgrupper, aktiviteter og prioriteringer, samt plan for framdrift,

ressursbehov og finansieringsløsninger. Planen skal behandles i kommunestyret høsten 2017.

Prosjektet skal 2016-17:

1. Lede etablering av språksenter i Karasjok
2. Søke midler for gjennomføring av delprosjekter i prosjektperioden
3. Utvikle prosjektideer som grunnlag for senterets permanente drift
4. Bistå i språkutviklingsarbeid i prosjektperioden

Prosjektleder har sammen med prosjektgruppa blant annet arbeidet med kommunens plan for språkutvikling 2018-2020, med å gjennomføre tiltak i kommunens aktivitetsplan for samisk språk (tospråklighetsplan) 2016 og 2017, og med å utvikle 3-årig aktivitetsplan 2018-2020.

Sametinget arbeider for at samisk skal være et levende språk også i framtida gjennom å satse på barn og unge, gi støtte til enkelttiltak og ved å opprette flere språkarenaer og flere samiske språksentre. Sametinget gir språksenteret et oppstartstilskudd over tre år. Etter dette kan oppnås fast finansiering med grunn- og aktivitetstilskudd. Det skal foreligge en 3-årig aktivitetsplan med eget prosjektbudsjett for hver språkarena og hvert språkkurs.

Sametinget stiller krav om at samiske språksentre må ha et lokalt samisk fagstyre hvor lokale samiske organisasjoner eller institusjoner er representert. Kárášjoga gieldda Karasjok kommune vil i 2017 søke om Sametingets tilskudd til å etablere et samisk språksenter.

8.0 REFERANSER

Evalueringer / Rapporter:

Josefsen, Eva, Áila M. Varsi Balto, M. Solstad (2013): Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk. Rapport 1. Alta: Norut Alta AS.

Løvland, J. og Marit Solstad (2016): Evaluering av Sametingets tospråklighetstilskudd til fylkeskommuner og kommuner 2012-14. Rapport 2/2016. Bodø: Nordlandsforskning.

Nygaaard, V., Áila M. Varsi Balto, M. Solstad, Karl J. Solstad (2012): Evaluering av samiske språksentre. Rapport 6. Alta: NORUT

Samisk språkutvalg (2016): Kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk. Delrapport til NOU 2016:18 Váibmogiella.

Todal, Jon (2016): Datagrunnlag for samisk statistikk. Rapporten Samiske tall forteller 9. Sámi allaskuvla.

Undersøkelser / Utredninger:

Nygaard V, I. Nylund og S. Karlstad (2016): Ávjovárri Urfofksregion i et samisk perspektiv. Utredning med utgangspunkt i kommunereformen. Rapport 9/2016. Tromsø: NORUT.

Solstad, Karl J., Áilá M. Varsi Balto, V. Nygaaard, E. Josefsen og M. Solstad (2012): Samisk språkundørsøkelse. Bodø: Nordlandsforskning / Nordlánda dutkam

Váibmogiella. Sámi giellalávdegotti čielggadus. Hjertespråket. Utredning fra Samisk språkutvalg. NÁČ/NOU 2016:18.

Forskning:

Rasmussen, Torkel (2005): Jávohuvvá ja ealáska. Davvisámegiela giid demografiija ja buolvaidgaskasaš sirdáseapmi Norggas ja Suomas. Sámegeiela váldofágadutkamuš. Romssa Universitehta.

Handlingsplaner:

Handlingsplan for samiske språk. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2009.

Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011. Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, 2011.

Ny rammeplan for barnehager, gjeldende fra 1.8.2017:

<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Meldinger:

St.meld. nr. 28 (2007-2008): Samepolitikken

www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-28-2007-2008-4.html?id=512860

Sametingsmelding om samisk språk (2013). Kárášjohka: Sametinget.

Kárášjoga gielda Karasjok kommune:

Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021. Vedtatt 18.06.2009.

Ođastuvvon ovttasbargošiehtadus gaskal Kárášjoga gieldda ja Sámedikki guovttegielalaš-vuođadoarjaga geavaheamis áigodahkii 2012-2015 /Fornyet samarbeidsavtale mellom Karasjok kommune og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene 2012-15.

Vuolláičállojuvnon/ Signert av sámediggepresideanttas/ sametingspresident Aili Keskitalo ja/og sátnejođiheaddjis Anne-Toril Balto, 2015.

Karasjok grunnskole (2016-17) GSI 2016 Grunnskole

Kárášjoga gielda – Karasjok kommune: Aktivitetsplan for samisk språk 2017.

VEDLEGG

Kárášjoga gielda Karasjok kommune: Doaimaplána suohkaniidda/gielddaide 2018-2020.

Guovttegielatvuođadoarjagat suohkaniidda/gielddaide. / Aktivitetsplan for kommunen 2018-2020. Tospråklighetsmidler til kommuner.

Karášjoga gielda Karasjok kommune PLAN FOR SAMISK SPRÅKUTVIKLING 2018 – 2020	2
1.0 INNLEDNING	3
2.0 RETTIGHETER OG PLIKTER	3
3.0 SPRÅKSITUASJONEN I DAG	4
3.1	4
Innledning.....	4
3.2 Samisk i kommuneadministrasjonen.....	5
3.3 NOU 2016:18 og ansvaret for samisk språkutvikling.....	6
3.4 Samisk i barnehagene.....	7
3.5 Samisk i grunnskolen	8
4.0 UTFORDRINGER.....	9
4.1 Kommuneadministrasjonens virksomhet	9
4.2 Språkkonsulentenes oppgaver.....	10
4.3 Barnehagen.....	10
4.4 Grunnskolen	11
5.0 SAMETINGETS TOSPRÅKLIGHETSMIDLER	11
5.1 Sametingets tospråklighetstilskudd	11
5.2 Samarbeidsavtale med Sametinget.....	12
5.3 Modeller for språktilskudd	12
6.0 VISJON OG MÅL FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR	14
6.1 Visjon for Karášjohka Karasjok som samfunn	14
6.2 Hovedmål for målområdet samisk språk og kultur.....	14
7.0 ETABLERING AV SPRÅKSENTER.....	15
8.0 REFERANSER.....	16
VEDLEGG.....	17
3.1.0 INNLEDNING Samisk språkutviklingsplan 2018-2020 er kommunes styringsverktøy og skal ligge til grunn for alt arbeid i forhold til å bevare og utvikle det samiske språket i Karášjoga gielda Karasjok kommune. Språkplanen rulleres hvert tredje år. Karasjok hører inn under forvaltningsområdet for samisk språk og har derfor et særlig ansvar for å styrke, bevare og utvikle samisk språk, kultur og levesett. Kommunen skal også i fremtiden være et levedyktig samisk samfunn, og dette krever at alle virksomheter er sitt ansvar bevisst i forhold til bruk og utvikling av samisk språk. Samisk er et minoritetsspråk og et truet språk. Et felles samfunnsansvar betyr at administrasjonen sammen med Sametinget, opplæringsinstitusjoner, næringsliv, frivillige organisasjoner og andre er med å sikre økt samisk språkbruk både muntlig og skriftlig i hverdagen. Målet er å styrke samisk språkutvikling ved målrettede tiltak og holdningsskapende arbeid for å heve det samiske språkets og samekulturens status, blant annet ved en satsing på samiskspråklige tiltak for barn og unge og ved samiskspråklig kompetansetilbud og tjenesteyting overfor innbyggerne. Språkutviklingsplanen for Karášjoga gielda Karasjok kommune er forankret i: 1) Regjeringens handlingsplan for samiske språk, 2009 2) Karášjoga gielda Karasjok kommune: Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021 3) “Kunnskapsløftet – Samisk” som ble innført ved Karasjok skole i 2006 4) Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, gjeldende fra 1.8.2017 4) NOU 2016:18 Váibmogiella-Hjertespråket: Kommunestyrets høringsuttalelse 16.3.17	
2.0 RETTIGHETER OG PLIKTER Sametingets plenum har i desember 2016 - i forbindelse med revidering av samarbeidsavtaler med kommuner og fylkeskommuner om bruk av tospråklighetstilskuddene - bestemt at kommunene skal utarbeide en språkplan. Vedtaket sier at samarbeidsavtalene kan ta utgangspunkt i NOU 2016:18 Váibmogiella Hjertespråket, og at kommunene må jevnlig kartlegge bruk av samisk språk i egen kommune.1 Karášjoga gielda Karasjok kommune hører inn under forvaltningsområdet for samisk språk. I forvaltningsområdet for samisk språk er samisk og norsk likestilte språk. Det betyr at alle har rett til å bli betjent på	

samisk når de henvender seg til offentlige etater i forvaltningsområdet for samisk språk. Språkplanen tar utgangspunkt i Sameloven, som skal sikre den enkelte retten bl.a. til å:

- bruke samisk i kontakt med et offentlig organ
- møte samisk språk i offentlige sammenhenger
- få opplæring i og på samisk

1 Sametingets sak SP 46/16: Forvaltningsområdet for samisk språk – samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd. 4 Sameloven § 1-1 lyder: "Lovens formål er å legge forholdene til rette for at de samiske folkegruppene i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv." Sameloven § 1-5 lyder: "Samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte etter bestemmelsen i kapittel 3." Sameloven § 3-1 og Opplæringsloven § 6-2 - Rett til opplæring på samisk Innenfor forvaltningsområdet har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Kárášjoga gielda Karasjok kommune er derfor ifølge opplæringslovens § 6-2 forpliktet til å legge til rette for at samisktalende barns rettigheter til opplæring på samisk blir oppfylt. Undervisningen skal være i tråd med Samisk læreplan og samiske læreplaner for ulike fag. Det er viktig at undervisningen av barn med samisk som 1. språk blir lagt til rette for en positiv språkutvikling ved at opplæringen for disse er på samisk. Sameloven § 3-3 lyder: "Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor." "Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ." Sameloven § 3-8 Rett til opplæring i samisk Enhver har rett til opplæring i samisk. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av denne bestemmelsen. For opplæring i og på samisk gjelder i og i medhold av lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven). Samiske barns rettigheter i barnehagen De samiske barnehagene i Kárášjoga gielda Karasjok kommune skal bygge på samisk språk og kultur jf."Lov om barnehager" § 2 og § 7, og de til enhver tid fastsatte forskrifter og retningslinjer, kommunale vedtak og planer for barnehagen. 3.0

SPRÅKSITUASJONEN I DAG

Forslag til visjon for samisk språkutvikling i Kárášjoga gielda Karasjok kommune: Samisk språk har status i samfunns- og arbeidslivet og er et naturlig språk i barn og unges dagligliv. 3.1 Innledning Rapporten Váibmogiella Hjertespråket NOU 2016:18 gir en oversikt over statusen for samiske språk i Norge og bringer forslag til 108 tiltak på ulike samfunnsområder. Planlegging og iverksetting av samiske språktiltak er problematisk pga. manglende statistikk om samisk språkbruk og språkferdigheter. Det erkjennes at: 5 "Det finnes ikke et godt nok kunnskapsgrunnlag for dagens språkplanlegging, verken for kommunene eller andre offentlige myndigheter, når de skal planlegge, dimensjonere, gjennomføre og evaluere tiltak og språktilbud til befolkningen." (NOU 2016:18, s. 327) De årlige rapportene «Samiske tall forteller» utgis av Sámi allaskuvla og forteller hvor mange elever som velger samisk som første- og andrespråk i grunnskolen ut ifra tall presentert i GSI (Grunnskolens informasjonssystem), men vi mangler informasjon om elevenes kunnskapsnivå og deres bruk av samisk i det daglige. Norsk er i enkelte miljøer blitt et dominerende språk, også blant samiskspråklige barn og unge i Karasjok. Samtidig vet vi at språkmiljøet i Kárášjoga gielda Karasjok kommune har en avgjørende betydning for det nordsamiske språkets utvikling og framtid. Samisk språkrøkt og språkets status må derfor styrkes ved bevisstgjøring om språkets situasjon og ved tiltak. I rapporten "Samisk Språkundørsøkelse" (Nordlandsforskning 2012) oppgir 90 % av respondentene i Karasjok at de har ferdigheter i å snakke samisk. 96 % av respondentene oppgir at de forstår samisk. Rapporten konkluderer at Karasjok og Kautokeino er bastioner for samisk språk i hele landet, og at "Kautokeino og Karasjok skilte seg klart ut fra alle andre kommuner ved at samisk brukes i svært stor grad i alle typer samhandlingssituasjoner." (s. 193) I folketellinga 1970 oppga 72 % (1838 personer) at samisk var deres førstespråk. Ifølge Samisk språkråds undersøkelse i 2000 snakket 89 % av Karasjoks voksne befolkning (1772 personer) samisk. Dette tolker Torkel Rasmussen i

sin hovedfagsoppgave (Jávohuvvá ja ealáska, 2005) med at et skifte fra samisk til norsk som førstespråk blant unge var reversert, og i stedet økte andel av befolkninga med samisk som førstespråk i perioden 1970-2000. Det anslås at 85 % av innbyggerne i kommunen har samisk bakgrunn, og de fleste snakker og forstår både samisk og norsk. Det samiske språket er dominerende og de fleste barna vokser opp til å bli to- eller flerspråklige. Det er naturlig å bevare og styrke det samiske språket gjennom aktiviteter som er bygget på samisk kultur. Derfor har ulike kulturarrangement i kommunen - som Sámeálbmot Beaivi, 17. mai, Påskefestivalen og kulturmarknaden - en viktig rolle i å styrke og synliggjøre samisk språk, identitet og kultur. Den eldre generasjonen er en viktig kultur- og identitetsbærer for bevaring av samisk språk og tradisjonskunnskap. Det er derfor viktig at eldre er med i aktiviteter i barnehage og skole.

3.2 Samisk i kommuneadministrasjonen I henhold til samarbeidsavtale mellom Kárášjoga gielda Karasjok kommune og Sametinget om bruk av tospråklighetsmidler skal kommunen ha to språkkonsulenter med ansvar for koordinering av samiske språk- og kulturtiltak internt i organisasjonen. Språkkonsulentenes oppgaver er:

- Å betjene alle avdelinger i kommunen som har behov for bistand i samisk
- Å gi innbyggere svar fra kommunen på det språket det henvendes på
- Å holde kommunens samiske nettside oppdatert
- Å oversette dokumenter til og fra norsk og samisk.
- Å bidra i gjennomføring av tiltak i henhold til aktivitetsplanen for samisk språk i kommunen, i henhold til Artikkel 4 og 5 i Samarbeidsavtalen.

6 Kárášjoga gielda Karasjok kommune er etter Samelovens språkregler § 3-7 forpliktet til å legge forholdene til rette for at ansatte får permisjon med lønn for å lære samisk. I kommunens administrasjon er et fåtall av de ansatte enspråklig norsktalende. De fleste behersker samisk muntlig, samt å lese samiske dokumenter. Tilsvarende situasjon er det i de ulike fagenhetene.

3.3 NOU 2016:18 og ansvaret for samisk språkutvikling

Hjertespråket Váibmogiella er en utredning fra Samisk språkutvalg oppnevnt av Kommunalog moderniseringsdepartementet i 2014. Utvalgets mandat var å 1) redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk for de samiske språkene, og 2) vurdere hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk. Kommunestyret i Kárášjoga gielda Karasjok kommune avga 16.03.17 høringsuttalelse til NOU 2016:18 (sak PS 17/15), og nedenfor er et sammendrag av viktige punkter i uttalelsen.

3.3.1 Språkutvikling og ansvar Foreldres kunnskaper i, holdninger til og innsats for samisk språk er det viktigste bidraget til å påvirke barn og unges kunnskaper i og holdninger til språket. I forhold til urfolks særskilte rettigheter har Norge som stat en særlig forpliktelse til å ivareta samiske barns og foreldres interesser, jf. ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger. I NOU 2016:18 nevnes foreldres ansvar i å sikre opplæring i samisk språk for egne barn, bl.a. om å gjøre språkvalg på vegne av egne barn og fremme klage angående språkopplæring. "Foreldres språkvalg og tilrettelegging for språkarenaer utenfor hjemmet har stor betydning for kommende generasjoners språkkompetanse, og er de viktigste faktorene for overføring av språk mellom generasjoner. (NOU 2016:18, s.48) Kárášjoga gielda Karasjok kommune uttaler at foreldre har et stort ansvar, men mangler et veiledningsorgan i egen kommune, noe som er viktig for å sikre at rettigheter blir ivaretatt. Kommunestyret foreslår at det på kommunalt nivå opprettes et slikt tilbud for å styrke samiske foreldres rettigheter og ressurser. I og med at valg av språk til barna skjer før barna er i barnehagen, er det også viktig at jordmor og helsesøster har kunnskap i flerspråklighet og kan motivere foreldre til å velge samisk som morsmål for sine barn. Å sørge for at barn lærer og aktivt bruker samisk språk krever innsats utover det som skjer i hjemmet, i barnehagen og på skolen. Det må arbeides for positive holdninger til samisk språk slik at språkets status heves generelt i samfunnet. Også i kommuner der samisk er hovedspråket kan bruk og styrking av samisk språk være et vanskelig tema. Dette må ses i sammenheng med de konsekvenser som fornorskningspolitikken hadde for enkeltpersoner og familier i samiske lokalsamfunn.

3.3.2 Pedagogisk løft og økte læremidler I

kommunens barnehager innføres en sterk språkmodell slik at samisk brukes konsekvent, og dette betyr at pedagogisk materiale og metodikk må utvikles og personale og foreldre må få kompetanse. Det må brukes ekstra ressurser til barn i barnehagen som ikke behersker samisk. 7 Det trengs en økt finansiering til produksjon av samiske læremidler og til hospitering og språkbadsamlinger ved fjernundervisning, slik at dette ikke avhenger av den enkelte kommunes økonomi. Kommunen foreslår også at Karasjok og Kautokeino - der samisk er hverdagspråket - utgjør en egen kategori: «Samisktalende kommuner» Det er viktig å ha genuine samiskspråklige områder som kan være ressurskommuner i opplæringsøyemed. 3.3.3 Rekruttering og opplæring av ansatte Det er mangel på helsepersonale som leger og sykepleiere, samt pedagogisk personale i barnehage og skole. Både nasjonalt og i kommunene må det gjøres grep for å utdanne samiskspråklig fagpersonell. Studenter skal kunne kombinere utdanning og praksis. Ordningen med studiehjemler bør utvides og gjelde også for helsepersonell. Kommunene må sikres rammer for å dekke kostnader ved permisjon med lønn til ansatte. Ansatte skal gis opplæring i samisk språk og kultur, for å sikre god kommunikasjon i barnehage og skole, med pasienter og andre brukere i helseinstitusjoner og for å styrke samiskspråkliges rettigheter generelt i møte med det offentlige. For å kunne oppfylle Samelovens språkregler (se kap. 2) må etableres et system med internkontroll i kommuneadministrasjonen. Forslaget om et samisk ombud støttes, som påser at lovverk og krav angående samisk språk oppfylles. Det er viktig at samisktalende søkere har fortrinnsrett ved ansettelse for å sikre samiskspråklige medarbeidere i kommunen. 3.4 Samisk i barnehagene 3.4.1 Barnehagene i Karasjok Karasjok kommune har to barnehager: Láttošluohkká og Guolban. Nye Guolban mánáidgárdi er prosjektert og byggestart planlagt våren 2018, og ferdig nybygg skal stå klart høsten 2019. Láttošluohkká mánáidgárdi med 53 barn ble etablert i 1992, har 14,67 årsverk og 16 ansatte: 14 kvinner og 2 menn. Guolban mánáidgárdi med 25 barn er etablert i 1972, har 8,40 årsverk, 1 lærling og 10 ansatte: 9 kvinner og 1 mann. Tallene er pr. desember 2016. I kommunen er også en foreldreeid (privat) barnehage: Badjemánáid Beaveruoktu, med plass til 24 barn og som har 5, 3 årsverk. Den ble etablert i 1991 og flyttet i nybygde lokaler i Látevuovdi i 2005. 3.4.2 Barnehagens innhold og oppgaver Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er gjeldende fra 01.08.2017. Kap. 3 Barnehagens formål og innhold, Samiske barnehager, sier bl.a. dette: «I samiske barnehager er samisk hovedspråk» og «Barnehagetilbudet skal være en integrert del av det samiske samfunnet» (s. 24). Barnehageeier skal vedtektsfeste at barnehagen har som formål å styrke barnas identitet i et miljø med samisk språk og kultur. Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap. 8 Barnehagen skal lære barna tradisjonelle aktiviteter og hjelpe barna til å bli selvstendige, samtidig som barnehagen skal bygge på en samisk naturforståelse og lære barna å høste av naturen. Årsplanen skal derfor bygge på de samiske årstidene, og samisk kulturarv skal være en del av barnehagens innhold. Rammeplanen gjelder også for samiske avdelinger i andre barnehager. Kommunen har ansvaret for at samiske barn får et barnehagetilbud som bygger på samisk språk og kultur. 3.4.3 Språkroller og metode I en av de kommunale barnehagene dominerer norsk lekespråket. Det er derfor viktig at de voksne er seg bevisst sine språkroller: • Personalet må ha et bevisst forhold til sin språkbruk. En person deltar med ett språk. • Personalet må snakke med rene samiske setninger og jobbe bevisst med å innarbeide samiske ord, uttrykk og begreper. • Man snakker samisk til det norsktalende personalet - vedkommende svarer på norsk. • De voksne skal snakke samisk seg imellom. Metode ved arbeid med barn i det daglige: • Dersom barnet ikke forstår samisk, snakker personalet først samisk til barnet og deretter norsk, selv om barnet henvender seg på norsk. • Voksne skal være aktive i dialog med barna – å leke, spille og gjøre aktiviteter. • Ha tid til å lytte til

og snakke med barna. • Observere barna og veilede i språksituasjoner. • Ha aktiviteter som bygger og styrker samisk språk og kultur.

3.5 Samisk i grunnskolen Kárášjoga skuvla Karasjok skole har 302 elever og er en sentralskole. Skolen har 59 lærere; 51 kvinner og 8 menn, samt 7 skoleassistenter, 5 ansatte i administrasjonen og en spesialpedagogisk koordinator. Antall elever i skolen vil 2017-2021 reduseres med 62 elever og over 10 år med 78 elever. Dette vil ha innvirkning på organisering av opplæringa. Gjennomsnittsalderen på lærere er 50 år; 1/3 av lærerne er 60+ og 45 % er over 57 år. Det er utfordrende å beholde kompetanse i skolen og å rekruttere lærere. Kárášjoga skuvla Karasjok skole en samisk skole som følger Læreplan Kunnskapsløftet 2006 - Samisk. Alle elevene i Karasjok får opplæring i samisk. Grunnskolen mottar årlig tilskudd fra Fylkesmannen i Finnmark for delfinansiering av merutgifter til samiskopplæring i skolen. Antall elever med samisk som opplæringspråk er 74,5 %, og elever med norsk som opplæringspråk 25,5 %. I grunnskolen behersker 76 % av lærerne samisk både muntlig og skriftlig og gir dermed opplæring på samisk. 24 % av lærerne gir opplæring på norsk. Samisk er opplæringspråket for elever med samisk som førstespråk og for elever som har valgt å følge opplæring på samisk. Et mindre antall elever som har norsk som dominant språk får opplæring på norsk og har opplæring i samisk som andrespråk. En del foreldre har meldt inn behov for opplæring i samisk og norsk som morsmål for sine barn. Dette betyr at begge 9 språkene er likestilt og skal vurderes etter førstespråkopplæring i læreplanen etter en tilpasset fag- og timefordeling. Samisk og norsk tospråklighet er en naturlig ressurs og en berikelse i vår kommune. Likevel velger et økende antall foreldre norsk som førstespråk for sine samiskspråklige barn. Dette er en uheldig utvikling med tanke på bevaring og utvikling av samisk språk i kommunen. Elever som har valgt samisk som opplæringspråk har krav på å få opplæring på samisk i alle fag. Det er imidlertid en utfordring at læremidler ikke finnes i på samisk i alle fag opp til ungdomstrinnet. En annen utfordring er at kommunen ikke klarer å rekruttere nok samiske lærere til å kunne gi opplæring på samisk til elever med samisk som førstespråk. Faglærere som ikke behersker samisk språk må da gi opplæringen i faget sitt på norsk.

4.0 UTFORDRINGER «Samisk språk er et av de mest grunnleggende elementer i samisk kultur, identitet og verdier. De samiske private og offentlige institusjoner som er etablert i Karasjok, sammen med kommunen, er viktige for styrking av samisk språk. En sentral utfordring er derfor å legge til rette for etablering av nye og utvide eksisterende sentrale samiske institusjoner. Det er videre en stor utfordring å gi språket større status ved økt interesse for læring og bruk av språket i alle samfunnslag og virksomheter innen kommunen. Tilrettelegging, samarbeid, faglig oppdatering og muligheter for personlig utvikling er sentral i denne sammenheng.» Pkt. 3.2: Utfordringer - Samisk språk og kultur, Kommuneplan langsiktig del 2009-2021, vedtatt 18.06.2009. Utfordringene beskriver de områdene kommunen må forbedre dersom vi skal nå de mål som er satt i kommuneplanen for å fremme tospråklighet. Det innebærer også at en identifiserer seg med begge kulturer i tillegg til å beherske både samisk og norsk.

4.1 Kommuneadministrasjonens virksomhet

4.1.1 Forankring i ledelsen Å fremme tospråklighet skal være forankret i ledelsen. Lederne er nøkkelpersoner for at tospråklighetsarbeidet skal lykkes i alle ledd og avdelinger i kommunen. Det er ledernes ansvar spesielt å fremme samisk språk i sine avdelinger, være pådriver og følge opp språkarbeidet.

4.1.2 Forpliktende Tospråklighet gjøres forpliktende for alle, og samisk språk skal bli en naturlig del av vår hverdag. Det skal gjennom rapporteringssystemet vises hvordan språkets stilling er i den enkelte avdeling for å kunne forsterke tiltak dersom utviklingen går i feil retning.

4.1.3 Ressurser Med ressurser tenkes personell, økonomi og tid. Gi rom for at ansatte kan bruke begge språk i arbeidstiden. Årlig ressursbehov legges frem i god tid før kommunens budsjettarbeid starter. En må vite eksakt hvilke ressurser en har til rådighet.

4.1.4 Holdninger/motivasjon Holdningsendring i forhold til språkets status. Motivasjon og tilrettelegging for å kunne bruke språket i det daglige arbeidet;

begynne i det små, og bruke aktivt det en allerede behersker. 4.1.5 Kommunalt ansatte med kontakt overfor befolkningen For ansatte som er i kontakt med brukere er det skjerpede krav til bruk av samisk. 4.1.6 Kommunalt ansatte med særskilte språkoppgaver Det trengs flere ansatte til å arbeide med samisk språk og å igangsette språktiltak med oppfølging. 4.1.7 Hjelpemidler Tilgjengelige hjelpemidler som ordbøker, dataprogrammer og språkveiledere er nødvendig for det daglige arbeidet. Dataløsningene må være tilpasset den enkeltes behov, samt være anvendelige i bruken. 4.2 Språkkonsulentenes oppgaver 4.2.1 Oversettelsesarbeid Et fåtall av de samiskspråklige i kommuneadministrasjonen kan i dag bruke skriftlig samisk i saksbehandlingen og er derfor avhengige av oversettelseshjelp og korrekturlesing når de utarbeider dokumenter. De manglende ferdigheter i skriftlig samisk medfører at språkkonsulentene bruker mye tid til oversettelsesarbeid. Deres kapasitet til språkutviklingstiltak blir derved redusert. 4.2.2 Samisk saksbehandling I kommuneadministrasjonen er det et stort behov for å lære samisk saksbehandling. I dette ligger å lære samiske termer og å lære å skrive samisk. Behovet for opplæring/skolering i å skrive samisk må gjennomføres planmessig over flere år og tilpasses den enkeltes grunnlag og kompetansenivå. 4.2.3 Enspråklig norsktalende I enkelte fagenheter er det mange enspråklig norsktalende, noe som fører til utfordringer ved bruk av samisk overfor innbyggerne. 4.3 Barnehagen Følgende utfordringer er påpekt i barnehagen: 1. Revidering av tospråklighetsplan for barnehagen 2. Å få ansatt nok kvalifiserte samiskspråklige pedagoger 3. Å beholde de som allerede er i pedagogstillingene. 4. Samiskopplæring for enspråklig norske barn og for flerspråklige barn der norsk er det dominante språket Mangelen på pedagoger gir utfordringer i planleggingen av det pedagogiske arbeidet i barnehagen for personell som ikke har samisk kompetanse eller mangler kvalifikasjoner i å fyller stillingen. Styrer må i dag i tillegg til sine gjøremål veilede personell i samiskspråklige spørsmål og oppgaver. 4.4 Grunnskolen I grunnskolen pekes det på disse utfordringer: 1. Manglende rekruttering av lærere til samiskopplæring for elever med samisk som førstespråk. 2. Mangler tilstrekkelig kvalifiserte tilsatte som språkkroller i samisk, der noen snakker bare samisk og andre snakker begge språk 3. Behov for språkkurs i samisk for ansatte, også i arbeidstida 4. Opplæringstilbud for de elever som har både samisk og norsk som morsmål. 5. Uheldig at foreldre velger norsk som førstespråk for egne samiskspråklige barn 6. Samisk språk oppfattes som kun et skolefag, derfor bør tospråklighet framsnakkes. Behøver skilt/markører om tospråklighet. 7. Ressursmangel i form av samiske læremidler. Manglende læremidler på samisk i alle fag opp til ungdomstrinnet. 8. Nødvendig å innføre simultantolking på møter, slik at det språket en mestrer best kan brukes; samisk eller norsk. Møtene foregår ofte kun på norsk for å spare tid. 9. Oversetting av alle viktige dokumenter, alle skriv bør være på to språk. 10. Revidering av tospråklighetsplan for grunnskolen

5.0 SAMETINGETS TOSPRÅKLIGHETSMIDLER

5.1 Sametingets tospråklighetstilskudd

Sametinget forvalter tospråklighetstilskudd som årlig bevilges til kommunene. Formålet med midlene er å bevare, styrke, fremme og utvikle bruken av samisk språk i offentlig sammenheng, jf. Samelovens språkregler. Tilskuddet skal også bidra til å sikre enkeltindividets rettigheter. Det er en overordnet målsetting at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig, slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. I Samelovens språkregler framkommer hvilke rettigheter og plikter kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk har. Alle offentlige organer som omfattes av språkreglene, plikter å sørge for at reglene blir fulgt og å ha kompetent samiskspråklig personell. Tospråklighetstilskuddet har et tredelt beregningsgrunnlag for fordeling av tilskuddet til kommunene. Modellen består av en basis-, en betjenings- og en utviklingsdel. I desember 2016 endret Sametinget kriteriene for tildeling av tospråklighetsmidlene i vedtak i sak SP 46/16 Forvaltningsområdet for samisk språk – samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd. Basisdelen utgjør nå 40 % og betjeningsdelen 35 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene, som fordeles til kommunene basert på

måleenheter som tidligere, jf. Sametingets vedtak i sak 011/11 Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene: • Antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen (vektlegges 44 %) • Antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen (vektlegges 25 %) • Antall innmeldte i Sametingets valgmannstall i kommunen (vektlegges 31 %) 12 Utviklingsdelen utgjør fortsatt 25 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles av sametingsrådet på bakgrunn av samarbeidsavtaler, gjennomførte tiltak og innsendte aktivitetsplaner.

5.2 Samarbeidsavtale med Sametinget

I mars 2015 inngikk Kárašjoga gielda Karasjok kommune og Sametinget en samarbeidsavtale om bruken av tospråklighetsmidlene for årene 2012-2015. Avtalen er prolongert for 2016. Samarbeidsavtalen med Sametinget skal fornyes høsten 2017. Ifølge vedtaket i sak SP 46/16 i Sametinget i desember 2016 skal samarbeidsavtalene med kommunene revideres med blant annet disse forutsetninger: • Alle kommuner må utarbeide språkplaner • Avtalene kan ta utgangspunkt i NOU 2016:18 Váibmogiella Hjertespråket • Kommunene må selv definere egne målsetninger og tiltak ut fra eget perspektiv og behov – det skal derfor ikke nødvendigvis være en felles mal • Felles forståelsesramme og virkelighetsoppfatninger i form av fellesbestrebelse må defineres og følges opp i de nye samarbeidsavtalene • Det må avtales om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i kommunen

Formålet med avtalen 2012-15 var å legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom Sametinget og Kárašjoga gielda Karasjok kommune i forvaltning av Samelovens språkregler. Samarbeidsavtalen skal sikre innbyggerne grunnleggende rettigheter vedrørende bruk og utvikling av samisk språk i kommunen. Kommunens Plan for samisk språkutvikling 2018 – 2020 skal danne grunnlaget for ny samarbeidsavtale med Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene. Kárašjoga gielda Karasjok kommune har behov for fortsatt støtte for å utvikle samarbeidstiltak som styrker og utvikler bruk av samisk språk. Både språkkampanjer og kompetansehevingstiltak er viktige. Kartlegginger og språkforskning er nødvendige for å få fremskaffet data om samiske språkbrukere og behovet for språkutviklingstiltak i kommunen.

5.3. Modeller for språktilskudd

5.3.1 Evaluering av Sametingets tospråklighetstilskudd til fylkeskommuner og kommuner 2012- 2014 foreligger i en rapport publisert i mars 2016. På bakgrunn av evalueringa gjennomførte Sametinget i 2016 en høring om samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner, der høringsinstansene skulle ta standpunkt til tre modeller for fordeling av tilskudd. Kun kommunene Karasjok og Kautokeino har i sine høringssvar uttrykt støtte til modell 3: Tjenestetilbud-modellen.

5.3.1 Modell 1

Modell 1 tilsvarer tilskuddsmodellen som var gjeldende fram til 2016. 1) Tospråklighetstilskudd til kommuner utgjør (2016) kr 43 329 000 og fordeles prosentvis slik: basisdel 35 %, betjeningsdel 40 % og utviklingsdel 25 %. 2) Det kreves samarbeidsavtale mellom Sametinget og den enkelte kommune 3) Kommunen lager aktivitetsplan med utgangspunkt i samarbeidsavtalen

A. Fordeler: Modellen er kjent for kommunene. B. Ulemper: 1. Modellen legger ikke opp til differensiering 2. Modellen tar ikke hensyn til de anbefalinger som fremkommer i evalueringen eller i språkutvalgets delrapport 3. Ingen endringer i forhold til at dagens ordning har manglende målstyring 4. Tilskudd utbetales før gjennomførte tiltak, som har ført til at tilskuddsmidler må trekkes tilbake påfølgende år. 5. Modellen “pålegger” å igangsette utviklingstiltak, selv om dette ikke lovpålagt jf. samelovens språkregler

5.3.2 Modell 2

Modell 2 er gjeldende modell i 2016, uten utviklingstilskudd og med 3-årige aktivitetsplaner. Utviklingsdelen erstattes med en søkerbasert ordning for utviklingstiltak.

A. Fordeler: 1. Opprettholder kontinuitet med basis- og betjeningsdel 2. Kommunene utarbeider langsiktige språkplaner som grunnlag for samarbeidsavtaler 3. 3-årige aktivitetsplaner som gir forutsigbarhet 4. Utviklingstilskudd kan søkes etter egne behov

B. Ulemper: 1. Modellen legger i liten grad opp til differensiering av tilskuddet 2. Ingen endringer i forhold til at dagens ordning har manglende målstyring

Beregningsnøkkel for modell 1 og 2 tar utgangspunkt i: 1) antall

innbyggere som er innmeldt i Sametingets valgmanntall, og 2) antall elever som får opplæring i samisk språk i kommunen. 5.3.3 Modell 3 Modell 3 er tjenestetilbud-modellen, som tar utgangspunkt i:

- kommunens egne forutsetninger for samiskspråklig tjenesteyting, og
- hvor stor del av kommunal forvaltning og tjenesteyting foregår på samisk, bl.a. antall ansatte som behersker samisk språk muntlig og skriftlig.

Forutsetninger: a) Kommunen må selv ta et aktivt valg i forhold til tospråklighet b) Kommunestyret må fatte vedtak om den tospråklige tjenesteytinga skal gjelde hele eller deler av tjenestene c) Kommunen søker kategoritilhørighet ut fra hvor stor del av den kommunale forvaltninga som skjer på to språk. Modellen består av fire kategorier med ulike forpliktelser, der kategori 1 er tospråklig tjenesteyting i hele den kommunale 14 forvaltninga og kategori 4 er tjenesteyting innenfor et minimum av forpliktelsene i samelovens språkregler. Kategori 1 får mest av potten, mens kategori 4 får minst, da de har minimal samiskspråklig tjenesteyting. d) Økonomi (2016): 35 mill kr fordeles til kommuner, avhengig av kategori. 8 mill kr avsettes til søkerbasert ordning for utviklingstiltak. e) Kommunale språkplaner, som legger grunn for samarbeidsavtale mellom kommunen og Sametinget. Avtalen skal inneholde:

- Konkrete mål og strategier for basis- og betjeningsdel, jf. kommunens språkplan.
- Jevnlige kartlegginger av bruk av samisk språk i kommunen
- Partenes forpliktelser og oppgaver i oppfølging av samarbeidsavtalen

A. Fordeler: 1. Samisk språkutvikling vedtas i kommunestyret hvert fjerde år. 2. Utgangspunkt i den enkelte kommunes språksituasjon. 3. Forenklet økonomisk styring og rapportering: Tilskuddet består av en betjeningsdel med forhåndsbestemte aktiviteter. 4. Høy forutsigbarhet både i kommunene og i Sametinget 5. Motiverer kommunene til å nå en høyere kategori 6. Gir jevnlig statistikker over bruken av samisk språk i kommunal tjenesteyting

B. Ulemper: 1. Kommunene kan oppleve det å bli plassert i kategorier som strengt og urettferdig.

6.0 VISJON OG MÅL FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR²

6.1 Visjon for Kárášjohka Karasjok som samfunn Kárášjohka – et kraftsenter med urfolksperspektiv og selvbestemmelse i sentrum

6.2 Hovedmål for målområdet samisk språk og kultur Samisk språk skal bli framtreddende i kommunen på alle nivå

Delmål 1: Samiske barns rettigheter i et urfolksperspektiv

- Samiske kommuner har et særskilt ansvar for å legge forholdene til rette for at barn skal utvikle sin samiske identitet som samer ved å ha rett til å kunne beholde sitt eget språk, og få trygghet og glede i forhold til egen kultur og næringstilknytning.

Delmål 2: Kompetanseheving i samisk språk for kommunalt ansatte

- Det skal stimuleres til aktivt bruk av språket ved at det satses på gode tekniske hjelpemidler, kurs og veiledning.
- Bidra til rulling av kompetanseprogram for kommunalt ansatte med sikte på å mestre saksbehandling på to språk.

2. Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021

15

- Iverksette kartlegging i forhold til måloppnåelse ved gjennomføring av språkopplæring knyttet til kompetanseprogram.

Delmål 3: Ved rekruttering og tilsetninger i kommunen skal kunnskap i samisk vektlegges

- Kommunens mål om to språklighet og satsning på samisk språk og kultur må få konsekvenser for tilsettingspolitikken. Når søkere til en stilling har tilsvarende lik kompetanse, må formell kompetanse i samisk språk vektlegges.

Innholdet i utlysningsteksten vil ellers gi en nærmere beskrivelse av ønskede kvalifikasjoner.

- Det må etableres virkemidler for å rekruttere og holde på fagpersonell med kompetanse i samisk språk og kultur.
- Definere stillinger der fagkompetanse prioriteres fremfor formell kompetanse i samisk språk og kulturforståelse, og hvor det stilles absolutt krav til kompetanse i samisk språk og kulturforståelse.
- Ved rekruttering til stillinger hvor samisk språk skal sikre bedre kommunikasjon og trygghet bl.a. ved barnehager, skal samisk språkkompetanse være et absolutt krav.

Delmål 4: Samisk språk og kultur skal være synlig i private og offentlige institusjoner

- For å fremheve Kárášjogá gielda Karasjok kommune som en samisk hovedstad, må det arbeides for å motivere til økt bruk av samisk språk ved de offentlige og private institusjonene, og bruk av samisk på Web. Områder. Dette for å fremme kulturell og språklig

bevissthet. • Det må arbeides aktivt med å skape arenaer der det på en naturlig måte skjer en språklig og kulturell overføring. • Kommunens hjemmesider skal utarbeides både på samisk og norsk. • Bidra til at alle offentlige bygninger skiltes på samisk. Delmål 5: Støtte og etablere fora for aktiv og utviklende språkbruk – på alle nivåer • Motivere til et tverrinstitusjonelt samarbeid der en nyttiggjør seg den samisk og kultur kompetansen som finnes i bedrifter, offentlige og private institusjoner og kommunen. • Det må legges til rette for språklig debatt i kommunens hjemmesider • Støtte ulike språklige utviklingsprosjekt • Bidra til at det etableres et nettsted for nye samiske ord og termologi (til godkjenning i samisk språkråd), og motivere bruk av dette. • Bidra og støtte til å lage treffsteder for språkopplæring og kulturell overføring mellom eldre og yngre generasjoner, særlig viktig for ledere av barn og unge • Karasjok kommune vil arbeide for å få etablert et eget språksenter. Dette gjøres i samarbeid med Sametinget 7.0 ETABLERING AV SPRÅKSENTER Kommunestyret vedtok den 18.6.2015 å etablere et språksenter som oppfølging av kommuneplanen og kommunens samarbeidsavtale med Sametinget. I henhold til vedtak skal språksenteret også lede kulturskolen (sak PS 15/30). Stilling som ettårig prosjektleder ble kunngjort våren 2016, og prosjektleder ble ansatt i stillingen, med virke fra oktober 2016. Prosjektets plandokument for etablering av et språksenter skal inneholde visjon, organisering, lokalisering og oversikt over målgrupper, aktiviteter og prioriteringer, samt plan for framdrift, 16 ressursbehov og finansieringsløsninger. Planen skal behandles i kommunestyret høsten 2017. Prosjektet skal 2016-17: 1. Lede etablering av språksenter i Karasjok 2. Søke midler for gjennomføring av delprosjekter i prosjektperioden 3. Utvikle prosjektideer som grunnlag for senterets permanente drift 4. Bistå i språkutviklingsarbeid i prosjektperioden Prosjektleder har sammen med prosjektgruppa blant annet arbeidet med kommunens plan for språkutvikling 2018-2020, med å gjennomføre tiltak i kommunens aktivitetsplan for samisk språk (tospråklighetsplan) 2016 og 2017, og med å utvikle 3-årig aktivitetsplan 2018-2020. Sametinget arbeider for at samisk skal være et levende språk også i framtida gjennom å satse på barn og unge, gi støtte til enkelttiltak og ved å opprette flere språkarenaer og flere samiske språksentre. Sametinget gir språksenteret et oppstartstilskudd over tre år. Etter dette kan oppnås fast finansiering med grunn- og aktivitetstilskudd. Det skal foreligge en 3-årig aktivitetsplan med eget prosjektbudsjett for hver språkarena og hvert språkkurs. Sametinget stiller krav om at samiske språksentre må ha et lokalt samisk fagstyre hvor lokale samiske organisasjoner eller institusjoner er representert. Kárášjoga gieldda Karasjok kommune vil i 2017 søke om Sametingets tilskudd til å etablere et samisk språksenter. 8.0 REFERANSER Evalueringer / Rapporter: Josefsen, Eva, Áila M. Varsi Balto, M. Solstad (2013): Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk. Rapport 1. Alta: Norut Alta AS. Løvland, J. og Marit Solstad (2016): Evaluering av Sametingets tospråklighetstilskudd til fylkeskommuner og kommuner 2012-14. Rapport 2/2016. Bodø: Nordlandsforskning. Nygaard, V., Áila M. Varsi Balto, M. Solstad, Karl J. Solstad (2012): Evaluering av samiske språksentre. Rapport 6. Alta: NORUT Samisk språkutvalg (2016): Kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk. Delrapport til NOU 2016:18 Váibmogiella. Todal, Jon (2016): Datagrunnlag for samisk statistikk. Rapporten Samiske tall forteller 9. Sámi allaskuvla. Undersøkelser / Utredninger: Nygaard V, I. Nylund og S. Karlstad (2016): Ávjovárri Urfolksregion i et samisk perspektiv. Utredning med utgangspunkt i kommunereformen. Rapport 9/2016. Tromsø: NORUT. Solstad, Karl J., Áilá M. Varsi Balto, V. Nygaard, E. Josefsen og M. Solstad (2012): Samisk språkundersøkelse. Bodø: Nordlandsforskning / Nordlánda dutkam 17 Váibmogiella. Sámi giellalávdegotti čielggadus. Hjertespråket. Utredning fra Samisk språkutvalg. NÁČ/NOU 2016:18. Forskning: Rasmussen, Torkel (2005): Jávuuvvá ja ealáska. Davvisámegiela giid demografiija ja buolvvaidgaskasaš sirdáseapmi Norggas ja Suomas. Sáme giela váldofágadutkamuš. Romssa

Universitehta. Handlingsplaner: Handlingsplan for samiske språk. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2009. Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, 2011. Ny rammeplan for barnehager, gjeldende fra 1.8.2017:
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagenbokmal2017.pdf> Meldinger: St.meld. nr. 28 (2007-2008): Samepolitikken www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-28-2007-2008-/4.html?id=512860 Sametingsmelding om samisk språk (2013). Kárášjohka: Sametinget. Kárášjoga gielda Karasjok kommune: Kommuneplan Langsiktig del 2009-2021. Vedtatt 18.06.2009. Ođastuvvon ovttasbargošiehtadus gaskal Kárášjoga gieldda ja Sámedikki guovttegielalašvuođadoarjaga geavaheamis áigodahkii 2012-2015 /Fornyet samarbeidsavtale mellom Karasjok kommune og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene 2012-15. Vuolláičállojuvvon/ Signert av sámediggepresideanttas/ sametingspresident Aili Keskitalo ja/og sátnedjiheaddjis Anne-Toril Balto, 2015. Karasjok grunnskole (2016-17) GSI 2016 Grunnskole Kárášjoga gielda – Karasjok kommune: Aktivitetsplan for samisk språk 2017. VEDLEGG Kárášjoga gielda Karasjok kommune: Doaibmaplána suohkaniidda/gielddaide 2018-2020. Guovttegielatvuođadoarjagat suohkaniidda/gielddaide. / Aktivitetsplan for kommunen 2018-2020. Tospråklighetsmidler til kommuner.